

TAASA VADA KODUMAJANDUS- KOOLID

Kodu on meie kõige helem, soojem, püham ning igatsetuim koht. Kodu rüvetaja või hävitaja on kõige suurem kurjategija. Laps saab oma esimesed tunded ja muljed, esimesed teadmised ja kogemused, isegi tähtsamad iseloomujooned kodust. Seepärast peame kodule ja laste kodusele kasvatusse senisest rohkem tähelepanu pöörama. Kodu on rahva süda, ema selle hing.

Kodukultuur on elamu ja selle ümbruse ilmet määrav vaimulaad, milles peegelduvad inimese taotlused, harastused ja esteetiliselt väärted. Kodukultuur mõjutab inimese esteetiliselt tõekspidamisi ja harjumuste kujunemist.

Kodukultuur on iga rahva alusmüür. Seepärast arendades eesti kultuuri, on vaja arendada eeskätt eesti kodukultuuri. Meie kodukultuuri edendamiseks tuleb kõigepealt panna alus kodumajandusliku hariduse andmisele ja levitamisele ning püüda sinna poole, et iga tütarlaps omandaks perenaise- ja emakutseks vajaliku ettevalmistuse. See oleks suur õnnistus kogu rahvale.

Põllumajanduses oleme läbi elanud väga raskeid aegu, kus paljud ilusad, hubased maakodud hävitati ja püüti asemele anda midagi moonakamajade tüolist. Vabast talupojast kujundati moonakas, kellel enamasti puudub peremehetunne. Kõige selle tagajärjel on meie kodukultuur kõvasti kannatanud, kohati hävitatud ja maamajade ümbrus sageli lagastatud. Meie külad ja talud ning nendes rõõmu ja peremehetundega töötavad perenaine ja peremees on vaja taastada. Talude rajamisel, nende tulusal majandamisel ning noorsoo kasvatamisel ei jätku enam ühe kitsa eriala (agronoom, zooloog jt.) teadmistest. Peremehele ja perenaisele on viljakaks tegutsemiseks vaja hoopis laialdasemaid teadmisi, mis haaraksid kogu põllu- ja kodumajandust.

Maakodus on võibolla tähtsam osa just perenaisel, sest ega asjata öelda: perenaine on maja lükk! Selles peitub tõde, mida peame arvestama ka põllumajanduse ülesehitamisel. Endine talumajanduskultuur põhines suuresti just perenaise hoolet ja armastusel, tema väsimatusel — toidulaud katmisel, lastekasvatusel, hea sõnaga tröstimisel, elumaja-lauda-aida vahelisel tegutsemisel. Tema oli meie talude ülalpidaja, väsimatu töötaja, meie rahvuskangelanna.

Talude taasrajamisel peame kodumajanduse korraldamisele aegsasti tähelepanu osutama. Noorte taluperenaiste kasvatamiseks ja nende vajalike teadmiste andmiseks on meil vaja kiiresti avada kodumajanduskoolid, kus jagatakse perenaisekutseks vajalikke teadmisi, õpetatakse elamu sisustamist ja korrahoidu, toitlustust, rõivastust, lastekasvatust, koduaiandust ja -mesindust jne. Me mõistame kodumajanduse all üksiku isiku või tavaliselt perekonna elutähtsete rahuldumiste, s. o. tarbimise korraldamist, sellekohaste varade soetamist ja nende otstarbekat kasutamist. Võrreldes teiste majanduslike ettevõtmistega ei ole kodumajanduse peaesmärk mitte suurema rahalise puhaskasu saamine, vaid õnnelike ja teadlike kodanike kasvatamine. Kodumajandusliku tegevuse

peamine ülesanne on rahva kultuurse, vaimse, hingelise, esteetiliselt ja eetilise taseme arendamine. Kodumajandusalaseid teadmisi annavad põhiliselt kodumajanduskoolid, aga ka sellealased raamatud ja ajakirjad. Kahjuks on meil aastakümneid olnud suur puudus. See lünk tuleb tingimata võimalikult kiiresti täita.

Esimese kodumajanduskooli rajas Marie Sapis. 1911. aasta kevadel Pärnumaal Vana-Kariste Liplapi talus ja teise sama aasta sügisel Mari Raamot Tartu lähedal Sahkapuul. Ka 1876. aastal avatud Võnnu tütarlaste kihelkonnakooli kaheaastane õppekava vastas täiesti kodumajanduskoolile. Seega on Võnnu kodumajanduskool kogu Baltikumis ja tõenäoliselt isegi Venemaal esimesi sellesisulisi kooli.

Eesti Vabariigi lõpuks oli välja kujundatud üsna hea kodumajanduskoolide võrk, üle 30 kooli. Neid oli 1-, 2- ja 3-aastase õpiajaga. Maal asuvate kodumajanduskoolide ülesanne oli anda tütarlastele oskusi ja teadmisi edukaks talupidamiseks.

Üheaastane kodumajanduskool andis põhiliselt praktilisi oskusi, õppeaineteks olid: toitlusõpetus ühes toiduvalmistamisega, kodukorrahoid, pesupesemine ja triikimine, kodukorrahoid ühes arvepidamisega, perekonna- ja ühiskonnakoolitus, lastehoid ja kasvatus, tervishoid, rõivastus, kodukau-nistus, naiskäsitöö, aiandus ja mesindus, looma- ja linnukasvatuse. Sellised kodumajanduskoolid tegutsesid Antslas, Karjal, Mõdrikul, Orgital, Sakus, Säreväres ja Vasulas. (Kodumajandusteadmisi jagasid ka algkoolide juurde loodud 1—2 aastase õpiajaga täienduskoolid, mida 1936. aastal oli üle 50.)

Kaheaastase õpiajaga olid nn. kodutööstuskoolid, mille õppekavas olid kodumajanduslikud õppeained, kuid erilist tähelepanu pöörati siin kodukäsitööle. Siia kuulusid Abja, Järva-Jaani, Lüganeuse, Petseri, Tallinna, Puka, Suure-Jaani, Põltsamaa, Saarde ja Saksi kodutööstuskool. Kaheaastase õpiajaga oli ka Tartu Naisseltsi Kutsekool, mille juhataja Natalie Kalamees hukati 1941. aastal Tartu vanglas. Kodumajandust õpetati ka kõikides naiskutsekoolides, need asusid Viljandis, Rakveres, Narvas, Valgas, Tallinnas, Tartus, Pärnus ja Võrus, ning õpiaeg neis kestis 2—3 aastat. Isegi 2-aastase õpiajaga karjakontroll-assistentide koolis oli tütarlastele iga nädal 8 tundi kodumajanduse ja 4 tundi aianduse ning kodumajanduse kaunistamise õpetust.

Kolmeaastase õpiajaga olid kodumajanduskeskkoolid, mis asusid Kehtnas, Helmes, Amb-las, Orul, Tallinnas ja Vana-Võidus. Nende õppekavas olid ka üldained (eesti keel, võõr-keel, matemaatika, botaanika, keemia, füüsika), nad andsid tütarlastele keskhariduse.

Kõrgema astme kodumajanduskoolide ülesanne oli anda keskkooli või kodumajanduskooli lõpetanud tütarlastele üld- ja kutseharidust, et nad võiksid töötada kodumajandusõpetajate ja nõuandjatena. Selline oli kolmeaastase õpiajaga Kehtna Kõrgem Kodumajanduskool, mis alustas tegevust 1925. aastal. Koolil oli kolm osakonda: kodundus, aiandus

ja kodutööstus. Kehtna Kõrgema Kodumajanduskooli kodunduse osakonna õppekavas olid eesti keel ja kirjakeele, inglise keel, matemaatika ühes statistika algmõistetega, füüsika ühes kodumajandamis-riistade õpetusega, keemia ja tehnoloogia, bioloogia ja mikrobioloogia, tervishoid ja lastehoid, kasvatus- ja perekonnakoolitus, ühiskonna- ja majandusteadus ühes ühistegusega, korrahoidõpetus ühes arvepidamisega, kultuuriajalugu, rakenduskunst, joonistamine, joonestamine ja kompositsioon, rõivastus ja pesu ühes kodukäsitööga, tikandus, tarbe- ja kaunistesemete valmistamine, kangakudumine, tootmisõpetus ja dieetika, toiduainetõpetus ühes toiduvalmistamisega, konservimine, kodulinna- ja karjakasvatuse, talumajandus, aiandus.

Aastase õpiajaga kõrgema astme kodumajanduskoolid olid määratud gümnaasiumi (keskkooli) lõpetanutele kodumajanduse eriala omandamiseks. Nad töötasid eriklassidena Kehtna Kõrgema Kodumajanduskooli, Tallinna, Öru ja Vinni kodumajanduskeskkooli ning Tartu Eesti Noorsoo Kasvatuse Seltsi Gümnaasiumi (Viljandi tn.) juures.

Peale nende tegutses 1935. aastast alates Tallinnas veel kõrgema astme kodumajanduse kutsekoolina Kodumajanduse Instituut, mis oli Eesti Naisliidu ülalpidamisel. Instituudi ülesanne oli ette valmistada sotsiaaltöötajaid, tootlusteadlasi ja lastehoidjaid-kasvatajaid. Kahele esimesele erialale võeti selles instituudis vastu gümnaasiumi, viimasele keskkooli lõpetanuid. Õpiaeg oli vastavalt kolme- ja üheaastane. Märkimisväärne on, et Eesti Naisliidu Kodumajanduse Instituudile valmis 1938. aastal Tõnismäel (Hariduse 8) uus moodne koolimaja; praegu asub selles Tõnismäe haigla siseosakond.

Eesti Vabariigis peeti tütarlaste kodumajanduslikku haritust väga tähtsaks. Näiteks 1938. aastal õppis põllumajanduslikes koolides kokku 1614 õpilast ning kodumajanduskoolides 1742 tütarlast. Õpilasi oli seega kodumajanduskoolides isegi rohkem kui põllumajanduskoolides.

Kuigi praegu püütakse keskkoolides ja kutsekeskkoolides õpetada tütarlastele kodumajanduse aluseid, on see õpetus siiski kaunis vähene ja puudulik. Ka puuduvad vastava ettevalmistusega õpetajad. Meie tütarlastele on kodumajanduslikku haridust väga vaja, juba järgmisest õppeaastast tuleks tööle rakendada kodumajanduskoolid. Et praegu on kodumajanduse õpetajatest ja nõuandjatest puudus, tuleb ka neid hakata kohe ette valmistama. Selleks tuleks Eesti Põllumajanduse Akadeemias avada kodumajanduse teaduskond või moodustada mõne olemasoleva teaduskonna juurde kodumajanduse osakond. EPA-sse tuleb see rajada seepärast, et kodumajandusteadus seisab põllumajandusele kõige lähemal. Ameerika Ühendriikide kodumajandusteaduskonnad ja -instituudid on välja arenenud just põllumajandusteaduskondadest. Praegu on USA-s ja kõikides teistes arenenud maades kodumajandusteadus ja kodumajanduse õpetamine tütarlastele tähtsal kohal. Ka meil peab kodumajandus oma tähtsuse tagasi saama!

JÜRI KUUM,

Eesti Põllumajanduse Akadeemia professor